

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

CRAI
Taller de Restauració

Memòria de la Restauració del Llibre:

"Mishneh Torah"

Autor: *Maimonides*

Projecte:

Domènec Palau

Direcció realització:

Lurdes Oller

Tana Andrades

Becaris:

Francesc Bonastre

Cristina Cremades

Marc Plata

Eva Rubio

Alumnes en pràctiques:

Susana Baronat

Verònica Requena

Aina Marrasé

Abril 2016

MATÈRIA: Llibre

NÚM. FITXA 2016 - 28

AUTOR	Maimonides
TÍTOL	Misneh Torah
LLOC/DATA	Venècia, 1551
SIGNATURA	XVI-3744
REGISTRE	1750011001
DIMENSIONS	41 x 27,5 x 8cm
FULLS	[394-766] fulls
SUPORT	Paper
TÈCNICA	Tipogràfica
ENQUADERNACIÓ	Sí
PROCEDÈNCIA	Reserva
DATA RESTAURACIÓ	26/04/2016

ESTAT DE CONSERVACIÓ 2

1-bo, 2-regular, 3-dolent, 4-greu, 5-ruïnos

IMATGES

DESCRIPCIÓ DE LA PEÇA

- **Bloc:**

Llibre de mitjans del segle XVI, impressió tipogràfica. Amb nombroses postil·les impreses en els marges i també alguna de manuscrita en hebreu. Destaca la portada decorada amb estampa xilogràfica.

Varies anotacions i dibuixos manuscrits amb tinta de color sèpia a la portada i també algun a la última pàgina.

Fulls del 394 al 766. Però es troba incomplet: manquen els f. 474 – 480, 716 i 719-720. També conté nombrosos errors de paginació. El bloc està estructurat en quaderns de 4 bifolis cadascun, menys el darrer que li manca l'últim full. Els quaderns estan numerats del 50 al 96.

Marca xilogràfica d'impressor a la portada i al colofó.

Suport de paper verjurat de drap de color beix, de gruix bastant considerable i uniforme (galga de 0'02mm). Talls del bloc guillotinat i policromats amb jaspiat de color verd.

Troblem dos tipus de segells: un de quadrat amb tinta blava de l'antiga biblioteca provincial, a la portada, a l'última pàgina i un parell en un full interior. I un altre ovalat i de color negre amb caràcters hebreus que el trobem a la portada i a la segona pàgina.

- **Tintes:**

Tintes impreses tipogràfiques i xilogràfiques de color negre. Tintes manuscrites, de color sèpia.

- **Relligadura:**

Enquadernació no contemporània.

Arquitectura de tapes muntades de paperot amb folre de pell. Relligat monàstic amb 6 nervis de cordill marcats al llom de pell.

Trencafiles manuals de dos fils de colors, groc i vermell. No té tanques.

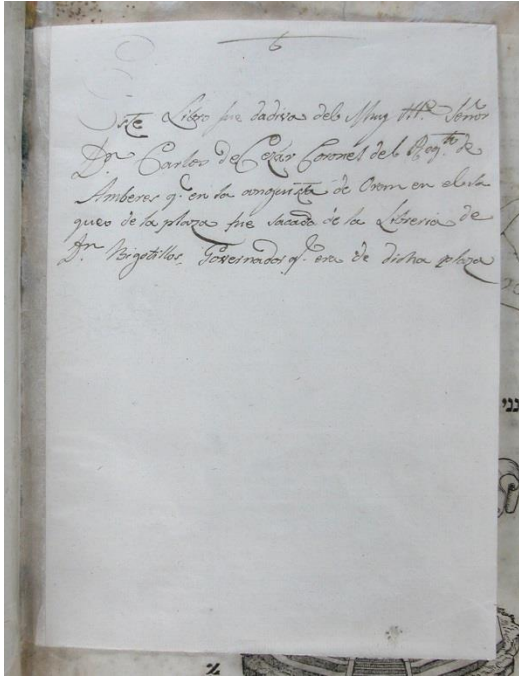
Guarda de tapa i volant de paper pintat marbrejat i cosides al bloc.

Decoracions daurades al llom de la pell.

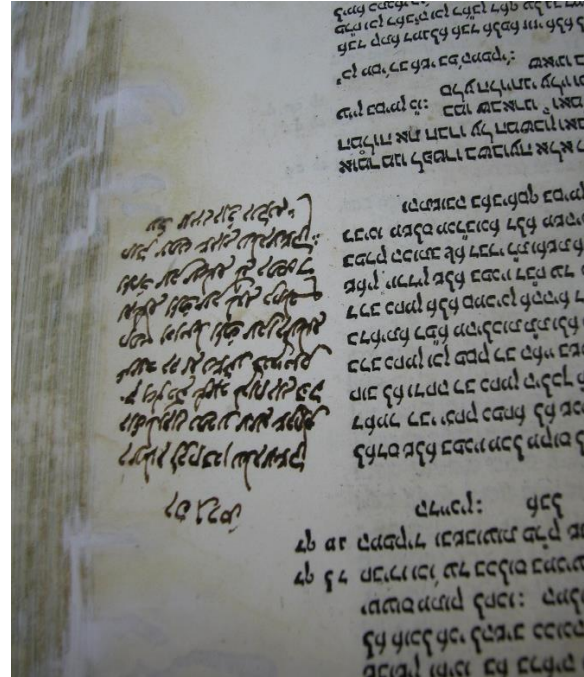
Teixell de paper amb títol i emmarcament daurat.

- **Observacions:** S'ha trobat un full solt en el quadern 71, amb text manuscrit que descriu la procedència del llibre.

IMATGES, detalls curiositats pròpies de la peça

Full manuscrit trobat a l'interior del llibre.

Postil·la manuscrita

ESTAT DE CONSERVACIÓ

- **Tintes:**
  - L'estat de les tintes tipogràfiques i xilogràfiques i les manuscrites és estable
- **Suport:**
  - Tal com es pot veure amb l'anàlisi de pH (valors entre 6'3 i 6'8) és un paper de molt bona qualitat i químicament molt estable.
  - La principal degradació que pateix són nombroses pèrdues de suport en forma de galeries d'insectes xilòfags (corcs) en tot el bloc localitzades principalment en tot el contorn exterior dels fulls, és a dir fora la caixa de text.
  - Portada amb antigues reparacions amb paper de fil reconstruint els tres marges del full, en alguna zona a doble cara, i fins hi tot cobrint la estampa xilogràfica. També hi ha altres antigues reparacions d'estrips en alguns fulls interiors del bloc, amb un paper similar.
  - Pèrdues per esquinços i mutilacions (últim full marge inferior).
  - Taques d'humitat per capil·laritat, d'origens diversos, destacant l'interior del lloc, des del cap fins més enllà del centre; i altres aureoles en els marges dels primers i últims fulls.
  - També trobem altres taques d'ús, d'excrements d'insectes, d'altres d'aspecte oliós, oxidacions i també de caràcter biològic. Més afectació al inici i final del bloc.
  - Deformacions per plecs, contraccions, esquinços i arrugues.
  - Alteracions cromàtiques per oxidació, contacte i pol·lució.

- Enquadernació:

Tapes

- En general les tapes es troben en bon estat de conservació.
- La pell pateix exfoliacions superficials, és a dir s'aixequen capes de la mateixa per desgast i fregament.
- Les puntes del cartró han perdut consolidant i per tant consistència i rigidesa.
- També la pell es troba oxidada i resseca.

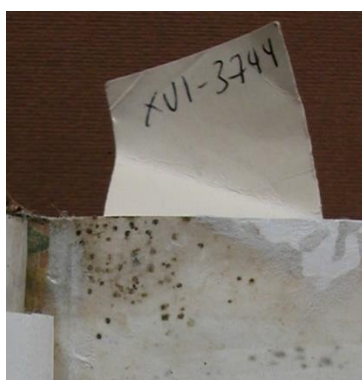
Relligat

- El relligat i les trencafiles es conserven en molt bon estat de conservació. Els insectes xilòfags no han afectat aquesta part.

IMATGES, detalls de les alteracions

Detall antiga intervenció amb galeries corcs

Taques d'excrements d'insectes

Altres taques d'origen desconegut

Aureola d'humitat i taques d'origen biològic

ANÀLISIS de pH (pHímetre: Crison® Meter 507)

Pàgina	INICI			
	Llom	Caixa	Marge	Mitjana
Penúltima	6,4	6,3	6,6	6,4
82 iiiii	(taca)	6,8	6,6	6,7
Revers	6,8			

CONCLUSIONS DE L'ESTAT DE CONSERVACIÓ

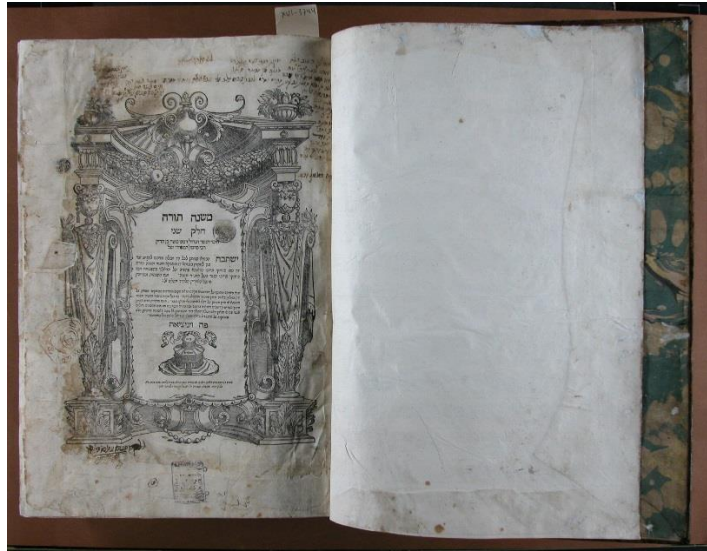
En aquest llibre es va prioritzar la conservació de l'enquadernació i la relligadura ja que es trobaven en perfecte estat; per això s'optà per una reintegració manual de les pèrdues de suport, full per full, sense desmuntar, tot i les grans dimensions i el volum de pèrdues.

IMATGES, abans i després de la restauració

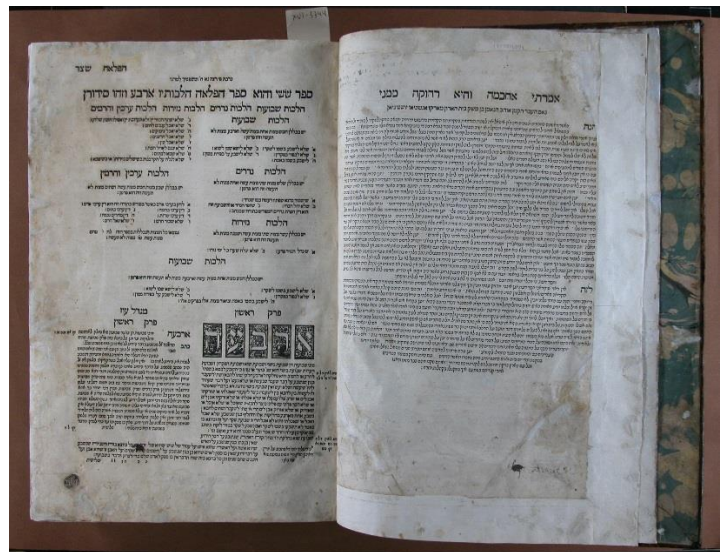
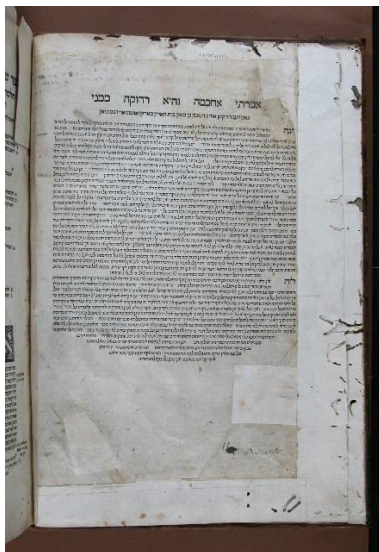
Abans

Després

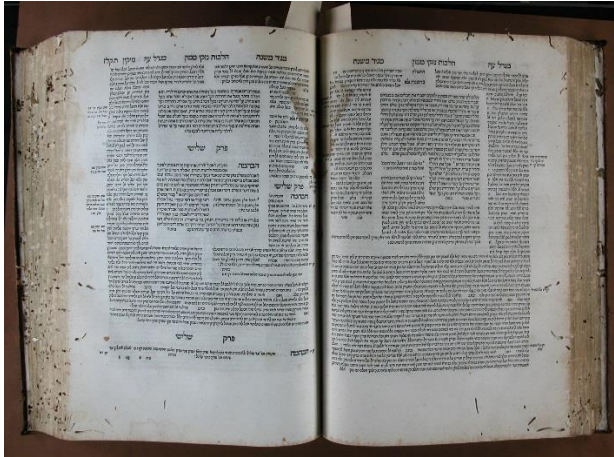
Portada

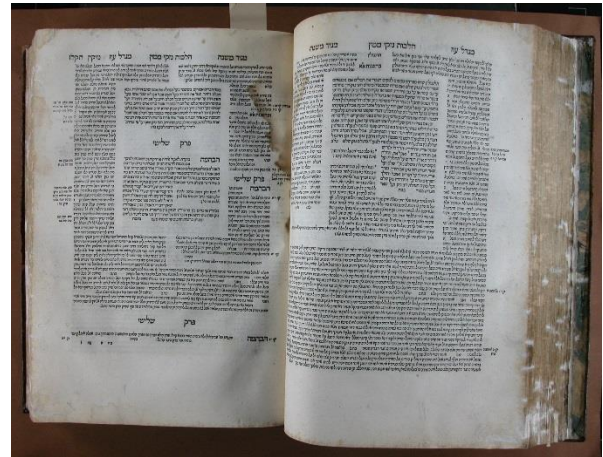
Revers de la portada i segon full

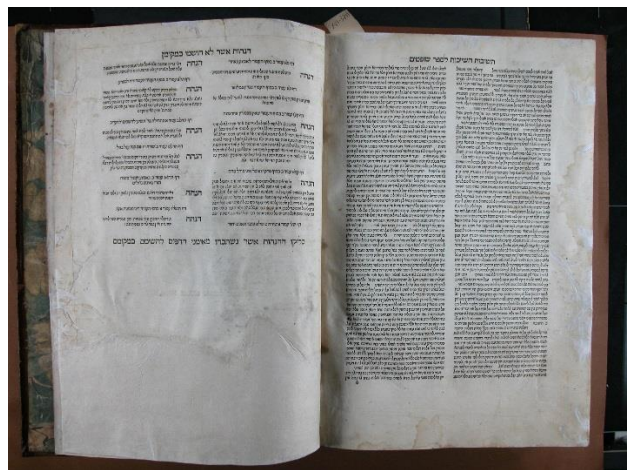
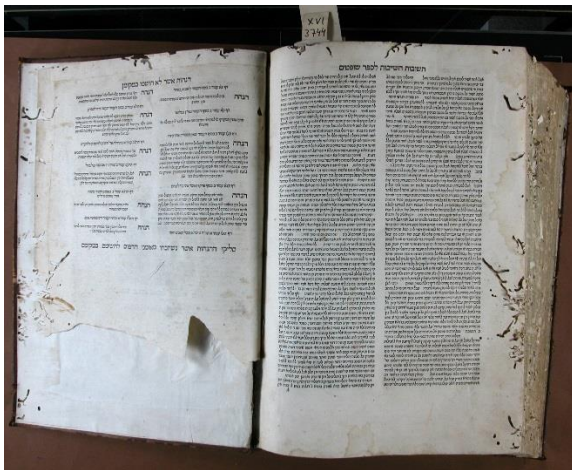
Abans

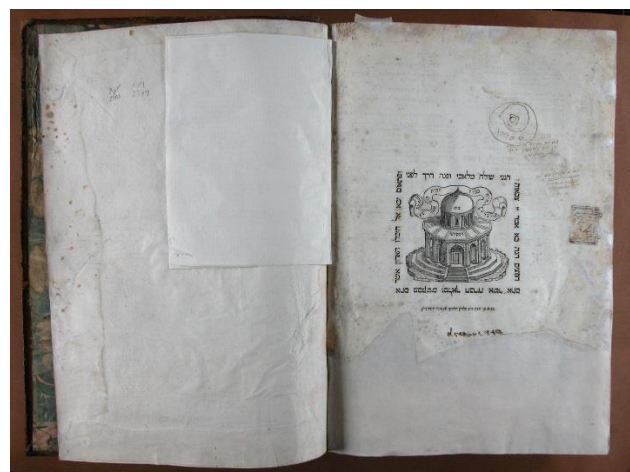
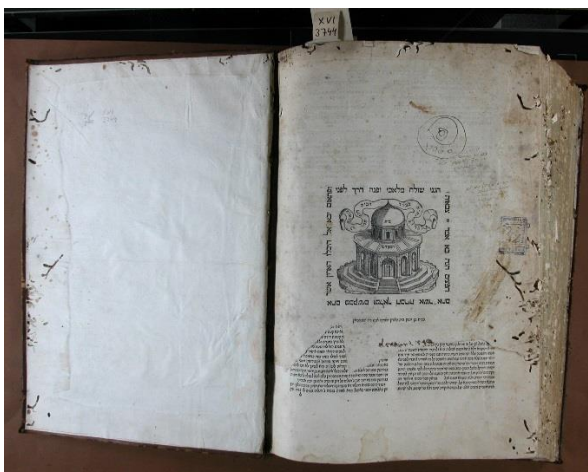
Després

Full 68 i

Últims fulls del llibre.

Última pàgina amb el colofó

Enquadernació

Abans de la restauració

Després de la restauració

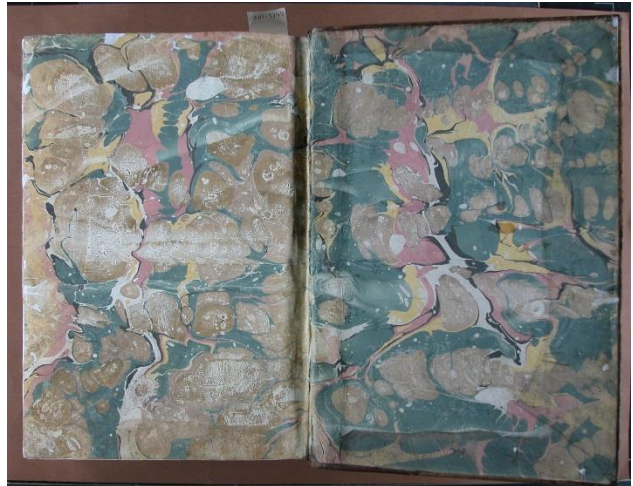
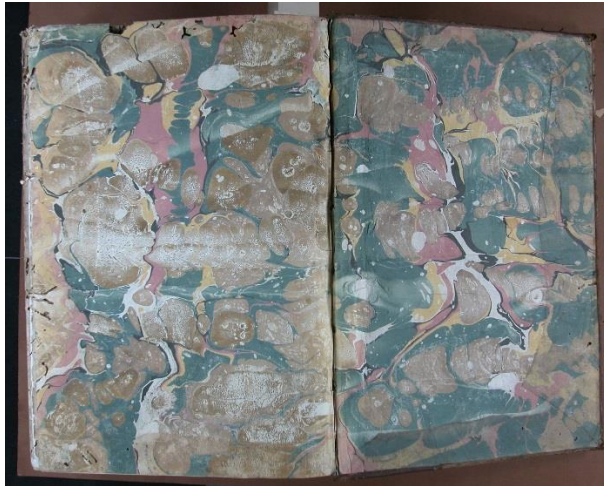

Tall de davant, abans de la restauració i després

Tall del cap, abans de la restauració i després

Guardes pintades, abans i després de la intervenció

PROPOSTA DE RESTAURACIÓ

<p>EL BLOC</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Neteja 2. Reintegració 3. Premsat del bloc 	<p>ENQUADERNACIÓ</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Neteja 5. Consolidació 6. Reintegració 7. Muntatge de tapes <p>FORMA DE PRESENTACIÓ</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Reintegració pictòrica 9. Adhesió full solt amb escativana 10. Funda de conservació
---	---

PROCÉS DE RESTAURACIÓ: BLOC

<p>NETEJA</p>	
<p>1.1. En sec de totes les pàgines, sobretot les que contenen més brutícia, primeres i les últimes.</p> <p>1.2. Humida: retirada en humit d'algunes antigues reparacions de paper de fil, concretament al revers de la segona pàgina, en el marge inferior i en l'exterior; i algunes puntuals en fulls de l'interior del bloc. De la portada solament es va enretirar les zones de paper que cobrien la estampa.</p>	<p>2.1. Brotxa i goma esborrar MILAN®430, bisturí, esborrador mecànic (Staedtler/Mars nº 52700)</p> <p>2.2. Tylosse® MH300 en emulsió: 35g/l d'aigua i 1g d'hidròxid càlcic Film de polietilè, pinzell, bisturí fix</p>

REINTEGRACIÓ	
<p>2. Reintegració manual de totes les galeries dels corcs, que es va portar a terme per zones primer el cap, després el tall davanter i finalment el peu.</p> <p>També s'ha reintegrat la part mutilada de la última pàgina amb dos capes de paper japó.</p>	<p>2. Tylosse® MH300 en emulsió: 35g/l d'aigua i 1g d'hidròxid càlcic, paper japó de 33 g/m² color cru, pinzell, pines, plegadora, Remay®, paper secant</p>
PREMSAT DEL BLOC	
<p>3. Premsat del bloc per tal de reduir el volum de les reintegracions i permetre el tancament del llibre. Es va portar a terme en acabar la reintegració.</p>	<p>3. Premsa manual i fustes</p>

PROCÉS DE RESTAURACIÓ: ENQUADERNACIÓ

Tapes

NETEJA	Materials
<p>3. En sec</p>	<p>3. Brotxa i goma esborrar MILAN®430</p>
CONSOLIDACIÓ	
<p>4.1. Consolidació de la pell</p> <p>4.2. Consolidació de les puntes de paperot de les tapes</p> <p>4.3. Consolidació pell en zona de la còfia del cap on hi havia un estrip.</p>	<p>4.1. Klucel®/G al 1'5% en alcohol aplicat amb paletina</p> <p>4.2. Cola polivinílica diluïda amb aigua, xeringa, cotó.</p> <p>4.3. Cola polivinílica amb Tylosse® MH300 35gr/l., Paper japó tenyit amb cafè de 22 g/m²</p>
REINTEGRACIÓ	
<p>5. Reintegració de la pèrdua de pell d'una punta</p>	<p>5. Cola polivinílica amb Tylosse® MH300 35gr/l., Paper japó tenyit amb cafè de 40 g/m²</p>

Relligadura

MUNTATGE DE TAPES (arquitectura)	Materials
<p>6. Desenganxat de la part del llom de les guardes pintades de la tapa per tal de treure volum de papers adherits i rebaixar el paperot interior per aconseguir que l'enquadernació tanqui millor i no forçar tant la pell.</p>	<p>6. Tylosse® MH300 en emulsió: 35g/l d'aigua i 1g d'hidròxid càlcic</p> <p>Film de polietilè, pinzell, espàtula, paper de vidre, cúter, Cola polivinílica amb Tylosse® MH300 35gr/l., papers secants, Remay®,</p>

PRESENTACIÓ

Forma de presentació:	Materials
<p>7.1. Reintegració pictòrica</p> <p>7.2. Funda de conservació</p>	<p>6.1. Aquarel·les, pinzell</p> <p>6.2. Cartró de conservació i tela d'enquadernació (Telfelx®)</p>

IMATGES, durant el tractament de restauració

Neteja en sec

Reintegració del suport

Aplicació del adhesiu

Adhesió del paper japó en la pèrdua

Remays® i secants per separar les reintegracions

Premsat del bloc

Consolidació de puntes tapes

Reintegració de la pell en una punta de l'enquadernació

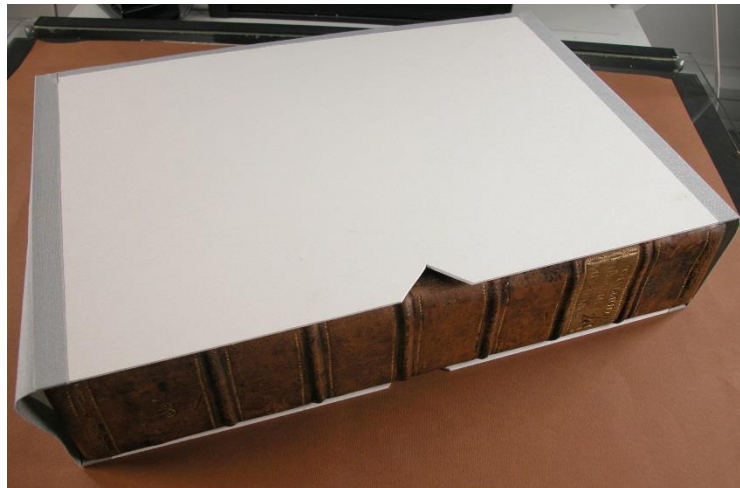
Desenganxat de part de les guardes pintades

Antic muntatge de guardes pintades

Guardes pintades un cop intervingudes

El llibre restaurat amb la funda de conservació